

Szczecin, 14 sierpnia 2017 roku

Dr hab. Renata Podgórzńska, prof. US
Instytut Politologii i Europeistyki
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Matusiak *Relacje gospodarcze pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej. Ujęcie porównawcze*, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2017, ss. 237.

Współcześnie znaczącą rolę w procesie kooperacji państw Europy Środkowo-Wschodniej odgrywają mechanizmy współpracy regionalnej, które przybierając różnego rodzaju formy umożliwiają prowadzenie przedsięwzięć i formułowanie inicjatyw zarówno na rzecz rozwiązywania wspólnych dla regionu problemów, jak również służących wzmocnieniu potencjału jego członków. Przykładem tego rodzaju aktywności jest zainaugurowana na początku lat 90. XX wieku nieformalna organizacja regionalna jaką jest Grupa Wyszehradzka pierwotnie obejmująca swym zasięgiem trzy państwa środkowoeuropejskie (Czechosłowację, Polskę, Węgry), a obecnie cztery (Czechy, Polskę, Słowację i Węgry). Z założenia państwa inicjujące tę formę nieformalnej współpracy poprzez rozwijanie kontaktów politycznych, gospodarczych, handlowych, kulturalnych, nauko-technicznych zmierzały do intensyfikacji procesu transformacji i modernizacji tej części Europy. Niezależnie od okresowych zawirowań systematycznie rozwijana formuła współdziałania postrzegana jest jako efektywny mechanizm kooperacji służący realizacji strategicznych celów regionu. Co ważne, jest ona rozpoznawalnym i wartościowym partnerem na arenie międzynarodowej o czym świadczą podejmowane działania na rzecz rozwijania współpracy zarówno inne państwa europejskie, jak i pozaeuropejskie. Potwierdzeniem tej tezy jest zainteresowanie współpracą z Grupą Wyszehradzką jaką wyrażają państwa odległe geograficznie, takie jak chociażby Chiny. Te ostatnie wzmocniając swój potencjał na arenie międzynarodowej, poszerzając instrumentarium oddziaływania na środowisko międzynarodowe i przede wszystkim dążąc do wzmocnienia swych zdolności kreowania rzeczywistości międzynarodowej w wymiarze globalnym dostrzegły również potrzebę modyfikacji relacji z Europą Środkowo-Wschodnią. Wolę intensyfikacji współpracy zarówno na płaszczyźnie politycznej i gospodarczej, jak również w zakresie bezpieczeństwa deklaruje odległa geograficznie Japonia, która widzi w państwach regionu znaczący potencjał.

Sylwia Matusiak w dysertacji zatytułowanej *Relacje gospodarcze pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej. Ujęcie porównawcze* podjęła się analizy charakteru i

zakresu stosunków gospodarczych Japonii i państw wszechradzkich. Zamyśl ten jest trafny z uwagi na potrzebę prowadzenia badań, które uwydatniają i charakteryzują wpływ procesów politycznych na wymiar i dynamikę współpracy gospodarczej. W perspektywie, prowadzone w tym nurcie prace badawcze pozwolą na pogłębioną analizę czynników determinujących poziom i charakter współpracy gospodarczej pomiędzy państwami Grupy Wszechradzkiej a państwami odległymi geograficznie. Zatem, raz jeszcze podkreślę, iż temat rozprawy podjęty przez Panią Sylwię Matusiak wydaje się ze wszech miar słuszny i istotny z punktu widzenia prowadzenia pogłębionych badań dotyczących determinantów współpracy gospodarczej, wykatalogowania barier i ograniczeń tejże. Z uwagi na brak szerszych opracowań dotyczących tego zakresu wybór tematu dysertacji wydaje się tym bardziej właściwy.

1. METODOLOGIA ROZPRAWY

Przechodząc do oceny przedstawionej dysertacji pragnę podkreślić, iż tytuł pracy doktorskiej sformułowany został logicznie i przejrzysto. Tak ujęty temat, już w tytule wyraźnie akcentujący interesujący problem badawczy odpowiada normom i wymogom stawianym pracom doktorskim.

Zastrzeżeń nie budzi również konstrukcja Wstępu. Autorka zawarła w nim wszystkie istotne elementy, jakie powinny znajdować się w rozprawie doktorskiej. Szczegółowo scharakteryzowała przedmiot badań, cele i hipotezy badawcze, określiła ramy czasowe prowadzonych badań, scharakteryzowała zastosowane metody badawcze, omówiła układ i konstrukcję pracy oraz naświetliła stan badań.

Przedmiotem badań rozprawy mgr Sylwii Matusiak jest wymiar i charakter współpracy gospodarczej Japonii z państwami Grupy Wszechradzkiej oraz wpływ na nie otoczenia politycznego. Co ważne, Autorka analizuje współpracę gospodarczą pomiędzy Japonią a państwami wszechradzkimi w kontekście prowadzonej przez nie polityki zagranicznej. Takie spojrzenie jest konsekwencją przyjęcia przez nią szerszego spojrzenia na międzynarodowe stosunki ekonomiczne. W założeniu Autorki umożliwić jej to miało określenie stopnia upolitycznienia relacji gospodarczych pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wszechradzkiej. Wykonanie tego zamiaru stało się możliwe wskutek zastosowania interdyscyplinarnego (ekonomicznego i politycznego) podejścia do analizowanego problemu, które wynika z istnienia silnych powiązań pomiędzy gospodarką i polityką. Co więcej, przyjęcie jako wyjściowej szerszej interpretacji pojęcia międzynarodowych stosunków ekonomicznych pozwoliło na zwrócenie uwagi na liczne mechanizmy i procesy determinujące relacje gospodarcze między państwami, a w konsekwencji na osadzenie

rozważań w dziedzinie stosunków międzynarodowych. Ponadto takie ujęcie pozwala analizować relacje gospodarcze między państwami Grupy Wyszehradzkiej a Japonią z uwzględnieniem założeń polityki zagranicznej poszczególnych państw stanowiących przedmiot niniejszej rozprawy.

O wyborze tematu badawczego przez Autorkę zdecydowało jak przyznaje we Wstępie rosnące zainteresowanie Chin regionem Europy Środkowo-Wschodniej, w tym państwami Grupy Wyszehradzkiej. To swoiste dowartościowanie regionu w polityce zagranicznej Chin zainspirowało mgr Sylwię Matusiak do przeanalizowania założeń japońskiej polityki zagranicznej i dociekań jaką rolę w jej założeniach odgrywa region Europy Środkowo-Wschodniej, jakie czynniki determinują zainteresowanie Japonii państwami Grupy Wyszehradzkiej, w końcu jaki jest wymiar i dynamika współpracy gospodarczej. Początkowo Autorka zamierzała przeanalizować politykę Japonii względem Grupy Wyszehradzkiej jako organizacji. W toku prac ten problem badawczy został zweryfikowany z uwagi, iż Japonia nie prowadzi ugruntowanej, systematycznej i świadomej polityki wobec Grupy Wyszehradzkiej. W rzeczywistości mechanizmy współpracy pomiędzy Japonią a Grupą Wyszehradzką są w jej ocenie ograniczone. W rzeczy samej, nieliczne spotkania i deklaracje współpracy nie stanowią o awansie Grupy Wyszehradzkiej w założeniach japońskiej polityki zagranicznej i ekonomicznej. Słusznie zatem po zweryfikowaniu założeń Autorka zdecydowała się zrekonstruować relacje Japonii z poszczególnymi państwami członkami tej nieformalnej organizacji.

Odnosząc się do fragmentu Wstępu, w którym Autorka dysertacji charakteryzuje przedmiot badań pragnę zwrócić uwagę na konieczność odróżnienia przedmiotu badań od problemu badawczego. Zastanawia mnie również cezura początkowa pracy, która została wyznaczona przez Autorkę na rok podziału Czechosłowacji na dwa suwerenne państwa. W mojej ocenie cezura początkowa (jak i końcowa, której Autorka nie definiuje precyzyjnie) powinna mieć wspólny mianownik dla wszystkich państw stanowiących przedmiot analizy. Określony przez Autorkę początkowy okres badań, który ma związek z rozpadem Czechosłowacji na dwa niezależne państwa nie powinien mieć zastosowania, a jeśli w ocenie Autorki jest to zasadne powinno to być szerzej i solidniej uargumentowane. Nie jest również jasno zakreślony moment końcowy badań. Ze Wstępu dowiadujemy się wprawdzie, iż analiza dotyczy lat 1993-2015, jednakże informacja ta nie pojawia się w miejscu, w którym Autorka odnosi się do cezury początkowej badań tylko w dalszej części Wstępu. Nie jest jednak wyjaśnione dlaczego na 2015 roku kończy się analiza.

Głównym celem pracy jak deklaruje we Wstępie Autorka dysertacji jest zbadanie stanu i poziomu stosunków gospodarczych pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej oraz określenie, czy, i na ile czynnik polityczny ma na nie wpływ, a nadto wskazanie pozycji poszczególnych państw regionu w kontaktach z Japonią. Cel ten Autorka pragnie osiągnąć poprzez realizację celów cząstkowych, a mianowicie przedstawienie polityki Japonii względem regionu Europy Środkowo-Wschodniej; ukazanie tła historycznego kształtowania się relacji dyplomatycznych pomiędzy Japonią a poszczególnymi państwami Grupy Wyszehradzkiej; dokonanie analizy przebiegu relacji handlowych pomiędzy Japonią a państwami regionu oraz wskazanie wpływu na nie czynnika politycznego; przedstawienie zaangażowania kapitałowego Japonii w gospodarkę państw Grupy Wyszehradzkiej. Wymienionym powyżej celom zostały podporządkowane określone pytania badawcze. Główne dotyczy tego na ile istotne dla Japonii są relacje gospodarcze z państwami Grupy Wyszehradzkiej oraz, czy i w jaki sposób otoczenie polityczne na nie wpływa. Pytania pomocnicze mają skutkować ustaleniem stanu współczesnych relacji gospodarczych, określeniem wpływu otoczenia politycznego na relacje gospodarcze, ustaleniem dominujących sfer we wzajemnych kontaktach, określeniem sposobów ewoluowania wzajemnych relacji gospodarczych, analizą pozycji poszczególnych państw Grupy w kontaktach gospodarczych z Japonią oraz ustaleniem hierarchii głównych partnerów handlowych Japonii w regionie.

Konkludując tę część recenzji pragnę podkreślić, iż zarówno główny cel pracy oraz cele cząstkowe zostały prawidłowo sformułowane. Moje wątpliwości budzą natomiast pytania badawcze. W mojej ocenie pytanie o to jaka jest pozycja poszczególnych państw Grupy w kontaktach gospodarczych z Japonią oraz które państwo jest głównym partnerem handlowym Japonii wiodą do tych samych ustaleń. Ponadto w mojej ocenie brakuje pytań dotyczących barier i ograniczeń współpracy politycznej i gospodarczej, uwarunkowań tejże współpracy, czy też sposobów służących wzmocnieniu współpracy.

We Wstępie Autorka dysertacji formułuje dwie **hipotezy badawcze**. Pierwsza brzmi „relacje gospodarcze pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej mają ograniczony charakter”, druga zaś „czynniki polityczne odgrywają znikomą rolę w relacjach gospodarczych pomiędzy analizowanymi państwami”. Są one logiczne i możliwe do weryfikacji.

Zakres tematyczny pracy, przyjęte cele oraz przedmiot badań obligują Autorkę dysertacji do przyjęcia określonych **metod badawczych**. Autorka deklaruje, iż będzie się posługiwać metodą politologiczną. W tym miejscu pojawia się zasadnicza uwaga, a

mianowicie, iż nie ma „metody politologicznej”. Można mówić ewentualnie o warsztacie politologicznym czy też narzędziach politologicznych. Nauki o polityce dysponują szeregiem metod, które należy adekwatnie stosować w zależności od analizowanego problemu badawczego. Deklaracja Autorki, iż będzie posługiwać się metodą politologiczną rodzi pytanie czy Autorka nie opanowała w sposób dostateczny warsztatu czy jedynie nie ujawniła we Wstępie, iż taką umiejętność posiada? Wszak już samo sformułowanie tematu rozprawy, w którym pojawia się ujęcie porównawcze wskazuje, iż będzie ona posługiwała się jedną z politologicznych metod, a mianowicie metodą komparatystyczną. W badaniach politologicznych stosuje się szereg metod badawczych, jak chociażby metodę systemową, instytucjonalno-prawną, analizę decyzyjną, ujęcie ilościowe i jakościowe, krytyczną analizę dokumentów i literatury przedmiotu, tradycyjny opis, analizę danych zastanych, metodę historyczną. Wymienione powyżej metody nie wyczerpują bogatego katalogu metod stosowanych w polskiej politologii. Rozeznanie się w planach Autorki co do tego z jakich metod zamierza korzystać utrudnia brak precyzji wywodu w części Wstępu, który dotyczy metodologii badań. Ważne dla teoretycznego osadzenia prowadzonej przez Autorkę analizy było opowiedzenie się za liberalnym paradygmatem stosunków międzynarodowych. Zarazem stara się ona analizować sformułowany problem badawczy z uwzględnieniem realistycznej wizji rzeczywistości międzynarodowej. Swoją zamiar uzasadnia w końcowej części Wstępu.

Recenzowana dysertacja składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów, podsumowania oraz bibliografii. Struktura rozprawy jest logiczna i spójna. Praca liczy sobie 236 strony. W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Relacje pomiędzy polityką a gospodarką w stosunkach międzynarodowych* zawarła teoretyczne rozważania dotyczące związków pomiędzy polityką a gospodarką w stosunkach międzynarodowych. Drugi rozdział *Polityka Japonii wobec Europy Środkowo-Wschodniej* analizuje miejsce regionu Europy Środkowo-Wschodniej, do którego należą państwa Grupy Wyszehradzkiej w polityce zagranicznej Japonii. Na podstawie analizy oficjalnych dokumentów Japonii przedstawiła miejsc regionu Europy Środkowo-Wschodniej w japońskiej polityce. Ponadto przeanalizowała współpracę na płaszczyźnie politycznej pomiędzy Japonią a Grupą Wyszehradzką. Celem tego rozdziału było określenie poziomu zaangażowania politycznego Japonii w regionie, co jest w jej ocenie niezbędne do oceny stopnia upolitycznienia wzajemnych relacji gospodarczych. Trzeci rozdział dysertacji *Relacje gospodarcze Japonii z Rzeczpospolitą Polską* zawiera analizę współpracy na płaszczyźnie politycznej i gospodarczej pomiędzy Japonią a Polską. W pierwszej części rozdziału zaprezentowała tło polityczne wzajemnej współpracy, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów dyplomatycznych pomiędzy państwami. W rozdziale tym wyeksponowała

znaczenie dwóch momentów zwrotnych w dziejach wzajemnych relacji. Pierwszy to rozpoczęcie procesu modernizacji systemu społeczno-gospodarczego w Polsce, drugi to wejście Polski do Unii Europejskiej. W dalszej części rozdziału analizie poddała relacje gospodarcze pomiędzy państwami, zarówno handlowe, jak i inwestycyjne. Kolejne rozdziały charakteryzują się tożsamym co trzeci układem problemowym. Rozdział czwarty *Stosunki gospodarcze pomiędzy Japonią a Republiką Czeską* składa się z trzech części, w pierwszej nakreślono tło historyczne stosunków japońsko-czeskich, w drugim scharakteryzowano wzajemne relacje handlowe oraz przedstawiono poziom inwestycji Japonii w czeskiej gospodarce. Rozdział piąty został poświęcony analizie relacji pomiędzy Japonią a Republiką Słowacką i ma zbliżoną do poprzedniego konstrukcję problemową. Szósty rozdział dysertacji dotyczy stosunków pomiędzy Japonią a Węgrami. Wnioski z przeprowadzonej analizy znalazły odzwierciedlenie w szerszej konstrukcji zakończenia.

Język rozprawy i styl wypowiedzi, precyzja wywodu, jasność przekazu poza drobnymi uchybieniami nie wzbudzają zastrzeżeń. Przypisy wykonane są prawidłowo.

Podstawa źródłowa rozprawy jest prawidłowa i wystarczająca. Należy zgodzić się z Autorką, iż na gruncie literatury zarówno polskiej, jak i zagranicznej brakuje zwartych opracowań, które w sposób kompleksowy przedstawiałyby współczesne relacje gospodarcze pomiędzy Japonią a państwami Grupy Wyszehradzkiej oraz analizowałyby wpływ na nie czynnika politycznego. Dostępne są wprawdzie pozycje dotyczące chociażby bezpośrednich inwestycji zagranicznych Japonii w Europie Środkowo-Wschodniej, jednakże mają one przyczynkarski charakter i nie uwzględniają kontekstu politycznego.

2. TREŚĆ PRACY

Struktura pracy została podporządkowana sformułowanym przez Autorkę celom rozprawy.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Relacje pomiędzy polityką a gospodarką w stosunkach międzynarodowych* Autorka recenzowanej pracy pragnie naszkicować kontekst teoretyczny rozważań. W pierwszej części rozdziału przedstawia międzynarodową ekonomię jako subdyscyplinę stosunków międzynarodowych. Akcentuje w nim zależność jaka występuje pomiędzy ekonomiczną a polityczną sferą aktywności państw. Podkreśla, iż współcześnie niemożliwym stało się analizowanie polityki państwa bez jego gospodarczego aspektu, nierealność dokonywania pogłębionych analiz bez uznania faktu zależności sfery politycznej i ekonomicznej. Trudno nie zgodzić się z tak sformułowaną tezą. Współczesne procesy gospodarcze pozostają wszak pod przemożnym wpływem czynników politycznych, są przez nie nierzadko inicjowane i modelowane. W dalszej części rozdziału Autorka za

zasadne uznała wyjaśnienie pojęcia geoekonomii. Potrzebę tę wyjaśnia znaczeniem tego pojęcia we współczesnych stosunkach międzynarodowych. W trzecim podrozdziale przedstawiła zarys teorii handlu międzynarodowego. W założeniu zabieg ten miał umożliwić Autorce wyjaśnienie czynników wpływających na poziom współpracy handlowej Japonii z poszczególnymi państwami wyszehradzkimi i wyjaśnienie aktywności Japonii z uwzględnieniem określonego podejścia teoretycznego. Ostatni podrozdział dotyczy istoty i uwarunkowań bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Według autorki trzy grupy czynników – kosztowe, instytucjonalno-polityczne oraz rynkowe mają decydujący wpływ na poziom japońskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w regionie.

W tym miejscu zwrócę uwagę, iż należy unikać posługiwaniem się określeniami w rodzaju „wiele różnych zagadnień”, „wiele wydarzeń”, „wiele czynników”. Koniecznym jest doprecyzowanie jakich, a nie tylko zaakcentowanie ich mnogości.

Rozdział drugi *Polityka Japonii wobec Europy Środkowo-Wschodniej* odgrywa istotne znaczenie pozwalając uporządkować wiedzę o czynnikach, które determinują politykę Japonii wobec regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Odnosząc się do zawartości tegoż rozdziału wskazując na jego poprawność i logikę należy zauważyć pewne uchybienia. Przede wszystkim w mojej ocenie Autorka wyraźnie powinna zakreślić obszar geograficzny, który analizuje. Wprawdzie wskazuje na kryteria wyodrębnienia regionu Europy Środkowo-Wschodniej, jednakże czyni to pobieżnie. Prowadzone przez Autorkę rozważania wymagają wyjaśnienia kategorii „region Europy Środkowo-Wschodniej”. Mając na uwadze różnorodność w sposobie zakreślania przestrzeni Europy Środkowo-Wschodniej należy przyjąć określone podejście do wyodrębnienia regionu i wykatalogować w oparciu o jakie kryteria się to czyni. Wyraźnie należy wyartykułować jakie państwa kwalifikuje się do regionu z zaznaczeniem, iż przyjęte przez Autorkę rozumienie regionu jest jednym z możliwych. Ponadto należy zaznaczyć, iż badania nie dotyczą całego obszaru Europy Środkowo-Wschodniej, a jedynie państw wyszehradzkich. Wprawdzie Autorka precyzuje, iż przyjmuje termin występujący w japońskiej praktyce jednakże nie doprecyzowuje jakie państwa Japonia kwalifikuje do regionu Europy Środkowo-Wschodniej. Zastrzeżenia budzi również zwrot *japońska świadomość polityczna*. Wyraźnie również w pierwszym podrozdziale, w którym analizowana jest polityka Japonii wobec regionu Europy Środkowo-Wschodniej należy zaznaczyć jakie czynniki determinują zarówno japońską politykę zagraniczną wobec regionu, jak również wobec państw wyszehradzkich. Należy nie tylko wykatalogować owe czynniki, ale zaakcentować również chociażby to, czy są one tożsame, czy odmienne. Podkreślając zasadność przeanalizowania założeń japońskiej polityki

zagranicznej wobec regionu zwracam uwagę na pewne uchybienia nie tyle merytoryczne, co bardziej techniczne. W pierwszym podrozdziale Autorka formułuje pytania o charakter japońskiej polityki zagranicznej, co uważam za zamiar jak najbardziej słuszny. Zwracam jednak uwagę na brzmienie stawianych pytań. W tym miejscu mam na uwadze brzmienie pytania *Czy Kraj Kwitnącej Wiśni wyodrębni ten region, traktuje go jako autonomiczny obszar czy też jako część większego okręgu?* Ponadto w większym stopniu, niż to czyni, powinna przedstawić założenia japońskiej polityki wobec Grupy Wyszehradzkiej. Analizuje wprowadzie założenia japońskiej polityki zagranicznej wobec Europy Środkowo-Wschodniej jednakże w mojej ocenie należałoby wyartykułować jakie miejsce i jaką rolę w polityce zagranicznej Japonii zajmują państwa Grupy Wyszehradzkiej. Wydaje się to konieczne tym bardziej, iż w kolejnej części rozdziału III Autorka analizuje zakres i charakter współpracy z Grupą Wyszehradzką. Oba podrozdziały uzupełniałyby się, w pierwszym znalazłyby założenia japońskiej polityki zagranicznej, w kolejnym jej realizacja.

Kolejne rozdziały poświęcono analizie zakresu i charakteru współpracy gospodarczej Japonii z państwami Grupy Wyszehradzkiej. Mają one zbliżoną konstrukcję problemową. Każdy z nich rozpoczyna się od naświetlenia kontekstu historycznego, następnie zawiera analizę charakteru i poziomu współpracy na płaszczyźnie politycznej, w dalszej zaś części przedstawia poziom i dynamikę współpracy gospodarczej oraz zaangażowanie inwestycyjne Japonii w państwach wyszehradzkich. W podrozdziałach tych Autorka umieściła szereg rysunków i wykresów, które wzbogacają narrację.

Odnosząc się do tego fragmentu dysertacji należy zauważyć logiczną narrację, konsekwencję w konstruowaniu kolejnych podrozdziałów oraz precyzję wywodu. W rozdziale trzecim, który poświęcono relacjom gospodarczym Japonii z Polską przedstawia ewolucję stosunków polsko-japońskich przed 1989 rokiem. Dostrzegając nakład pracy jaki włożyła w naświetlenie kontekstu historycznego w mojej ocenie brakuje wyszczególnienia i skatalogowania czynników, które determinowały współpracę gospodarczą w wyszczególnionych przez Autorkę etapach rozwoju stosunków pomiędzy Polską i Japonią. Ponadto mankamentem tego podrozdziału jest to, że w niektórych miejscach ma on charakter swoistego kalendarium wydarzeń z zakresu polsko-japońskich relacji. Autorka w końcowej części tegoż podrozdziału stawia skądinąd słuszną tezę, iż współcześnie polsko-japońska współpraca rozwija się na wielu płaszczyznach, jednakże dla żadnego z krajów stosunki z drugą stroną nie są sprawą priorytetową. W mojej ocenie teza ta nie znajduje potwierdzenia we wcześniejszych wywodach Autorki. Brakuje wyraźnego wyartykułowania jakie miejsce Japonia zajmuje w polskiej polityce zagranicznej oraz Polska w japońskiej polityce

zagranicznej. Należałoby szerzej, niż to uczyniono, scharakteryzować zakres i charakter współpracy dwustronnej, analizując np. dokumenty z zakresu polskiej polityki zagranicznej i w oparciu o nie formułować katagoryczne stanowisko. Zabieg ten pozwoliłby Autorce na mocniejsze zaakcentowanie deklarowanego we Wstępie wpływu czynnika politycznego na relacje gospodarcze. Rzetelnie przygotowała kolejny podrozdział, który został poświęcony analizie współpracy handlowej pomiędzy Polską a Japonią po 1989 roku. Bada parametry charakteryzujące eksport i import realizowany przez i do Japonii i na ich podstawie wysnuwa wnioski dotyczące poziomu i dynamiki współpracy. Podrozdział czwarty zawiera wyniki badań dotyczących napływu japońskich bezpośrednich inwestycji do Polski. Analizuje dochody osiągnięte przez japońskich inwestorów z tytułu inwestycji lokowanych w Polsce, a nadto wykazuje przyczyny zainteresowania się polskim rynkiem. Ponadto prawidłowo identyfikuje czynniki świadczące o atrakcyjności Polski dla inwestorów z Japonii.

Konkludując tę część recenzji powtórzę swoją uwagę dotyczącą braku szerszych odniesień do założeń polskiej i japońskiej polityki zagranicznej względem partnerów. Naświetlenie miejsca Japonii w polskiej polityce i Polski w japońskiej polityce zagranicznej korespondowałoby z wnioskami, jakie autorka wysnuwa. W rozdziale tym zasadne byłoby również wykazanie czy Polska jest zainteresowana napływem japońskich inwestycji, jakie są założenia polityki zagranicznej Polski wobec Japonii, czy decydenci w Polsce są zainteresowani ożywieniem kontaktów.

W rozdziale poświęconym stosunkom gospodarczym Japonii z Republiką Czeską Autorka interesująco zakresliła polityczne uwarunkowania japońsko-czeskiej współpracy do 1989 roku, podkreślając zarazem najważniejsze wydarzenia, które decydowały o charakterze współpracy. Równie interesująco naszkicowała specyfikę japońsko-czeskich relacji po 1989 roku. W tym miejscu jednak powtórzę uwagę dotyczącą cezurę badań. W rozdziale tym Autorka dokonała historycznej analizy stosunków czesko-japońskich przyjmując jako granicę rok 1989. Zatem pojawia się wątpliwość co do wyznaczonej w założeniach badawczych daty rozpoczynającej badania (1993). Również pomimo poprawności merytorycznej podrozdział dotyczący współczesnego kontekstu japońsko-czeskich relacji politycznych powinien być poszerzony. Natomiast bardzo rzetelnie Autorka przeanalizowała japońsko-czeskie stosunki handlowe oraz zaangażowanie Japonii w Republice Czeskiej. Warto byłoby jedynie uzupełnić te część o mocniejsze zaakcentowanie czynników, które współcześnie determinują poziom współpracy i wpływają na jej dynamikę. Cennym zabiegiem wzbogacającym wartość merytoryczną dysertacji byłoby naświetlenie założeń japońskiej polityki wobec Republiki Czeskiej oraz miejsca Japonii w czeskiej polityce zagranicznej.

Pomimo merytorycznej poprawności na uwagę krytyczną zasługuje konstrukcja podrozdziału pierwszego i drugiego w rozdziale poświęconym relacjom gospodarczym Japonii z Republiką Słowacką. Pierwszy liczy jedynie 2,5 strony, drugi 4 strony, w tym jedna z tabel rozmieszczona została na 1,5 strony. Równocześnie pozostałe dwa podrozdziały poświęcone relacjom handlowym Japonii ze Słowacją oraz bezpośrednim inwestycjom Japonii w Republice Słowackiej liczą około 20 stron.

Ostatni z analizowanych rozdziałów Autorka poświęciła analizie japońsko-węgierskich stosunków gospodarczych. W początkowej części rozdziału charakteryzuje specyfikę japońsko-węgierskich relacji dyplomatycznych przed 1989 rokiem. W tym miejscu po raz kolejny powtórzę moje wątpliwości dotyczące cezurę badań. W mojej ocenie rok 1993 wyznaczający początek badań nie znajduje uzasadnienia. Interesująco autorka naświetliła relacje japońsko-węgierskie w nowych realiach geopolitycznych jednakże analiza ta powinna być poszerzona. Podobnie jak w poprzednich rozdziałach część poświęcona kwestiom ekonomicznym jest prowadzona prawidłowo. Autorka wykazuje się znajomością przedmiotu i umiejętnością analizy.

Na podkreślenie zasługuje interesująco skonstruowane zakończenie, w którym Autorka przedstawia wnioski końcowe. Autorka słusznie w oparciu o przeprowadzoną analizę skali i charakteru relacji Japonii z państwami wszechradzkimi zauważa rosnące zainteresowanie tego państwa rozwojem kontaktów gospodarczych z regionem. Momentem zwrotnym stały się zmiany systemowe w Europie Środkow-Wschodniej, a przede wszystkim wstąpienie państw regionu do Unii Europejskiej. Wówczas to dostrzeżono ich potencjał i podejmowano działania na rzecz ożywienia współpracy. Zauważa również, iż pomimo tego państwa wszechradzkie nie są postrzegane priorytetowo z punktu widzenia japońskich interesów politycznych i gospodarczych. W oparciu o przeprowadzoną analizę podkreśla trudności we wskazaniu głównego partnera gospodarczego Japonii w regionie. Wprawdzie najwięcej podmiotów z japońskim kapitałem prowadzi działalność gospodarczą na terytorium Polski, aczkolwiek trudno postrzegać Polskę jako priorytetowego partnera dla Japonii. Co więcej wszystkie państwa wszechradzkie – niezależnie od skali i charakteru współpracy gospodarczej – nie należą do zasadniczych partnerów dla Japonii. Podejmowane działania na rzecz intensyfikacji relacji zarówno politycznych, jak i gospodarczych nie oznaczają awansu państw wszechradzkich w założeniach japońskiej polityki.

3. UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Treść rozprawy pod względem językowym i warsztatowym została przygotowana poprawnie. Przy czym Autorka powinna dochować większej staranności, bowiem niektóre ze sformułowań mają „kolokwialny” charakter. Koniecznie należy stosować język naukowy i unikać potocznych czy też publicystycznych określeń. Nazwa Kraj Kwitnącej Wiśni nie jest oficjalną nazwą kraju, to publicystyczny czy bardziej poetycki przydomek. Również we wstępie nie powinno znaleźć się takie sformułowanie jak „motywacją do pochylenia się na tym zagadnieniu”.

Autorka deklaruje we Wstępie, iż będzie badać wpływ otoczenia politycznego Japonii na poziom relacji gospodarczych z państwami Grupy Wyszehradzkiej. Niestety ani we Wstępie ani w dalszej części pracy nie wyjaśnia co rozumie pod pojęciem otoczenia politycznego i w jaki sposób zamierza ów wpływ zbadać.

Korekty wymaga konstrukcja tabel, bowiem w trakcie wydruku „zniknęły” obramowania. Ponadto Autorka stosuje raz zapis 70. XX wieku a raz lat 70-tych. Należy pamiętać o jednolitości. Pojawiające się literówki nie rzutują na pozytywną ocenę technicznej strony dysertacji. Przypisy w rozprawie wykonane są prawidłowo.

Generalnie oceniając podkreślić należy, iż rozprawa doktorska mgr Sylwii Matusiak dotyczy istotnego z poznawczego punktu widzenia zagadnienia. Autorka stara się balansować pomiędzy ekonomicznym a politologicznym spojrzeniem na kwestię japońskiej polityki wobec państw Grupy Wyszehradzkiej. Recenzowana praca zawiera interesujące rozwiązanie problemu naukowego polegającego na przedstawieniu naukowego opisu i próby wyjaśnienia określonego we wstępie problemu badawczego. Autorka pomimo sformułowanych powyżej uwag z powodzeniem wyjaśnia, analizuje oraz interpretuje zjawiska i procesy, które determinowały skalę i zakres współpracy gospodarczej Japonii z państwami Grupy Wyszehradzkiej. Biorąc pod uwagę intelektualne zaangażowanie Autorki w jej przygotowanie, poprawność założeń i celów badawczych, trafność i aktualność wyciąganych ocen należy stwierdzić, iż praca mgr Sylwii Matusiak odpowiada standardom i wymogom stawianym przez Ustawę o Stopniach i Tytułach Naukowych z dnia 14 marca 2003 r. (Dziennik Ustaw z 2003 r., nr 65, poz. 595, z 2005 r., nr 164, poz. 1365 znowelizowanej z dniem 1.10.2011).

Anna Podgórska